

Babištvo na Loškem

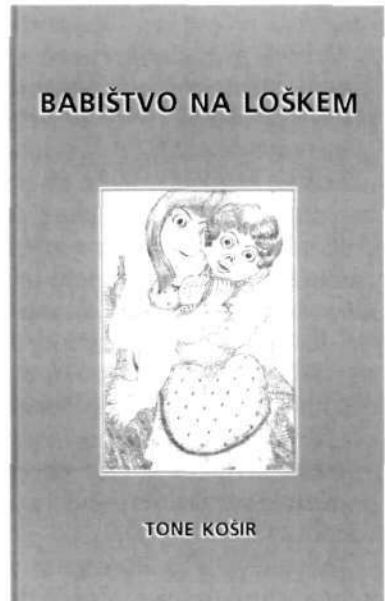
(pregled od začetkov do leta 2000)

Zdravstveni dom Škofja Loka je po latskoletnem praznovanju 50-letnice organiziranega delovanja izdal in založil novo knjigo o babištvu na območju vseh štirih občin na Loškem. Kot avtor želim bralcem LR predstaviti vsebino knjige, ocenjevati jo bodo poklicani.

Osnovni smoter za pripravo obsežnejšega branja o babištvu je bil v prvi vrsti zbrati na enem mestu znane podatke o babicah in iz arhivov ter domačih virov izbrskati čim več podatkov o tej pomembni zdravstveni dejavnosti in jih oteti pozabi. V lani izšli jubilejni knjigi 50 let Zdravstvenega doma Škofja Loka je bilo vključenih le šestnajst babic, ki so delale na Loškem v prvi polovici dvajsetega stoletja, a to je bilo že toliko, da je vzbudilo zanimanje in spodbudilo k pripravi celovitejšega pregleda.

V uvodnem razmišljanju so obravnavane osnovne značilnosti babiškega poklica, ki so se rojevale od samih začetkov šolanja babic pred natančno dvestopetdesetimi leti, ko so v Ljubljani ustanovili prvo babiško šolo. Nekaj let zatem smo že imeli prvi učbenik za babice, ki mu jih je do sredine dvajsetega stoletja sledila cela vrsta. V njih je opisana tudi vsebina babiškega dela, ki se je s časom spreminjala in sledila pač v svojem času sodobne smernice porodništva. Do največjih sprememb je prišlo po drugi svetovni vojni, ko je babica bila prisiljena poiskati novo vsebino svojega dela, saj se je porajanje otrok postopoma preselilo iz domačega družinskega kroga pod streho porodnišnic. Postajala je vse bolj preventivna terenska sestra in se končno, vsaj na Loškem, že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja zlila s sestrsko patronažno službo.

Izobraževanje babic je v začetku trajalo le nekaj mesecev, se je pa od sredine osemnajstega stoletja stalno podaljševalo, ker je prihajalo toliko novih znanj in spoznanj, da je učiteljem in učnim *babicam* stalno zmanjkovalo časa za obravnavo časa ustreznih programov. Od čiste prakse je v učni program kmalu vstopila tudi teorija porodništva, a prav v babiški šoli sta vaja in izkušnja zadržali

vodilno mesto v vseh obravnavanih obdobjih. V dobrih dvesto letih se je postopno podaljšalo šolanje babic najprej na eno leto, pred drugo vojno na dve in po njej celo na štiri leta. Za slovenski narod je bilo pomembno, da je pouk v babiški šoli potekal ves čas v slovenskem jeziku in da so bili v njem napisani tudi vsi učbeniki.

Oblast se je v vseh obdobjih zavedala, da sta za narod in zanjo, ki je želela imeti čim več zdravih državljanov, prav rojevanje in skrb tako za novorojenca kot tudi za mater izjemno pomembna, zato je za babice že sredi devetnajstega stoletja sprejela prve predpise o pogojih za delovanje v babištvu. Od Avstro-Ogrske je to izkušnjo povzela prva Jugoslavija, od nje tudi druga. Krajše obdobje so v sredini prejšnjega stoletja imele babice tako kot le še zdravniki celo svoj zakon, kar tudi dokazuje, da so bile poleg zdravništva nosilke zdravstvenega varstva določene skupine prebivalstva v določenem obdobju.

Samo od babiškega dela se je bolj slabo živel in več babiških družin na Loškem je živel v pravi revščini. Bolje so shajale babice v mestih, kjer je bilo več porodov. Zaželjeno je bilo, da je bila kandidatka za solo že poročena in da je imela družino. Mož naj bi ji zagotavljal osnovno existenco. Dostikrat pa je bilo obratno in ob kopici samim sebi prepuščenih otrok so njihove družine težko shajale.

V obdobju, ki ga obravnavam, so bile večino časa babice nastavljene po župnijah oziroma občinah, katerih meje so se z župnijskimi navadno pokrivalo, tudi »rezultate« babiškega dela so ob krstih zapisali duhovniki v župnijsko krstno knjigo. Šele okoli leta 1825 so začeli na zahtevo oblasti bolj redno vpisovati tudi babice. Za nevesče krstitelje, žal je bila večina takšnih, je bila babica vsaka ženska, ki je pomagala porodnici pri porodu. Šele sčasoma je prišlo do ločitve laičnih in šolanih pomočnic. To je bil tudi glavni razlog, da sem v knjigi babice najprej razvrstil po dvajsetih župnijah na Loškem. Po drugi vojni so vlogo zapisovalca rojstev prevzele občinske matične službe, zato sem za ta čas babice razvrstil po obstoječih štirih občinah. Zavoljo upravne in politične razdelitve območja pred drugo vojno in po njej sem vključil tudi župniji Sora in Žabnica.

V zadnjem poglavju sem zbral vse babice, ki sem jih srečal v prejšnjih poglavjih, in jih razvrstil po abecednem vrstnem redu. Priimku in imenu sem dodal župnijo(e) oziroma občino(e), v kateri(h) so delale, in leta, v katerih sem jih našel zapisane ob krstu oziroma prijavi rojstva otroka. Pri številnih sem imel več ali manj sreče in o njih izvedel marsikaj iz njihovega življenja in dela. Ugotovitve sem vključil v to poglavje. Obravnavanih je 156 babic; za številne imam pisne dokaze, da so bile šolane, za posamezne pa takšnega dokaza nisem našel, kar pa še ne govori o mazaštvu. Z izključitvijo bi marsikateri lahko naredi krivico. V babiški šoli so ohranjene evidence o učenkah oziroma diplomantkah šele od leta 1851 naprej. Za prvih deset let so seznami v Arhivu Slovenije, za naslednja leta vse do druge svetovne vojne je seznam izgubljen, čeprav ga citirajo posamezni avtorji, ki so pisali o porodništvu na Slovenskem. Upam, da bo kdo ta dragoceni vir za ugotavljanje dejanske in formalne usposobljenosti babic nekoč kje našel. Meni to kljub številnim poskusom, žal, ni uspelo.

Da bi pisanje zadostilo običajnim pravilom za takšno delo, sem ob koncu dodal poimenski seznam vseh »nastopajočih« knjigo pa zaključil z nemškim in angleškim prevodom izvečka.

Naj tudi na tem mestu ponovim misel iz predgovora: bralci ste povabljeni in poklicani, da mi sporočite dopolnila in popravke.